



جامعه مسلمانان آمریکا

۲۴ تیر ۱۳۸۶



حدّ اقل دو قرن قبل از کشف قاره آمریکا به دست کلمبوس، مسلمانان شبه جزیره اسپانیا و قاره آفریقا موفق شدند به قاره آمریکا دست یافته و حتی با اهالی بومی آن سرزمین آمیزش داشته باشند.

حمید مولانا

جمعیت‌شناسی مسلمانان در آمریکا

نیم قرن پیش، جامعه‌شناسان و کارشناسان علوم سیاسی غرب، فکر نمی‌کردند که اسلام به یک نقطه قدرت بزرگ در سیستم بین‌المللی تبدیل شود. به همین جهت، مطالعه نفوذ مسلمانان در دنیا از جنبه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و منطقه‌ای تقریباً ناچیز بود. در آمریکای شمالی و ایالات متحده آمریکا نیز جمعیت مسلمانان و فعالیت آنها در حاشیه قرار داشت. در سه دهه اخیر و به‌ویژه با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نه تنها این پیش‌فرض‌ها و معادلات به هم خورده است؛ بلکه امروز برداشت و تحلیل جدیدی از جایگاه اسلام و مسلمانان در امور بین‌المللی به وجود آمده است.

آمار رسمی و دقیق درباره جمعیت مسلمانان در ایالات متحده آمریکا وجود ندارد؛ زیرا که مطابق قوانین و مقررات آمریکا، دین و مذهب شهروندان در سرشماری ملی که تقریباً هر ده سال یک‌بار انجام می‌شود، منظور نگردیده است. به همین جهت، آمار مسلمانان در آمریکا، تخمینی بوده و در جمع‌آوری اطلاعات در این مورد، از منابع دیگر از جمله اصلیت شهروندان و مهاجران و از نوع ملیت‌ها که از سوی مقامات رسمی سرشماری گردآوری شده است؛ استفاده می‌شود.

آمار دولت آمریکا نشان می‌دهد که عده مهاجران به آمریکا از کشورهای اسلامی، از بدو ورود تا سال ۱۹۶۵ میلادی، نسبت به مذاهب و ملیت‌های مناطق دیگر بسیار کم بوده است. طبق این آمار، در سال‌های بین ۱۸۲۰ تا ۱۹۶۵، مجموعاً ۵۱۷۳۶۷ نفر از کشورهای اسلامی به آمریکا مهاجرت کرده‌اند که اغلب آنها از نواحی بالکان و عثمانی سابق (ترکیه) و هندوستان که شامل پاکستان و بنگلادش امروزی است، بوده‌اند.

طبق آمار اداره مهاجرت آمریکا، عده مهاجران از کشورهای اسلامی بین سال‌های ۱۹۶۶ تا ۱۹۸۰ افزایش یافته و به ۸۶۵۴۷۲ می‌رسد. گرچه اکثریت این مهاجران مسلمان بوده‌اند، اما بسیاری نیز از ادیان دیگر از جمله مسیحیت و یهودیت هستند. تعداد مهاجران از کشورهای اسلامی در دهه ۱۹۸۰ به ۹۲۱۱۰۰ رسیده و در هفت سال اول دهه ۱۹۹۰ (۱۹۹۱ تا ۱۹۹۷) به ۹۹۷۰۰۰ افزایش یافته است. مسلمانان، فقط ۳۰ درصد از مهاجران لبنانی به آمریکا را در سال‌های بین ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ تشکیل می‌دادند؛ در حالی که یک سوم مهاجران هندوستان به آمریکا در سال‌های بین ۱۸۲۰ تا ۱۹۶۰ مسلمان بودند. عده بسیار زیادی از ایرانیان که پس از انقلاب اسلامی به آمریکا مهاجرت کردند، به ویژه در سال‌های بین ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ از یهودی‌ها، مسیحی‌ها و ادیان دیگر جز اسلام بودند.

به طور کلی بین سال‌های ۱۸۲۰ تا ۱۹۹۷ طبق آمار دولت آمریکا، در حدود ۳ میلیون و ۳۰۰ هزار نفر از کشورهای مسلمان به آمریکا مهاجرت کردند و این فقط ۵ درصد از کل مهاجران ۶۴ میلیونی در این سال‌ها به آمریکا بوده است. بزرگ‌ترین رقم مهاجران از کشورهای اسلامی به آمریکا را به ترتیب کشورهای عربی، ایران، پاکستان، هند، بنگلادش، تونس، آفریقای شمالی، اروپا به‌ویژه منطقه بالکان (کشورهای آلبانی، بوسنی و هرزگوین و جمهوری‌های سابق یوگسلاوی) تشکیل می‌دهند. سایر مناطق قاره آفریقا و آسیا، مانند جمهوری‌های آسیای مرکزی، اندونزی، مالزی، آفریقای جنوبی و غیره در درجه بعد قرار دارند. تعداد مهاجران از افغانستان بین سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ در حدود ۳۰ هزار و در هفت سال اول دهه ۱۹۹۰ میلادی بالغ بر ۱۳۶۰۰ نفر بوده است. امروز جمعیت مسلمانان در آمریکا حداقل ۶ میلیون و حداکثر تا ۹ میلیون نفر، تخمین زده می‌شود.

نگاهی به تاریخ

مسلمانان نه تنها در سفر و دریانوردی کریستوفر کلمبوس در ۱۴۹۲ میلادی به قاره آمریکا به او کمک و یاری کردند، بلکه در کشف این سرزمین به دست اروپایی‌ها با آنان همراه بودند. ماجرای مسافرت و دریاسالاری کلمبوس به قاره آمریکا، دقیقاً زمانی صورت می‌گیرد که چند سال قبل از آن، آخرین حکومت مسلمانان بر شبه‌جزیره اسپانیا کاملاً از سوی شاهزاده‌های مسیحی آن منطقه خاتمه یافته؛ ولی اطلاعات و دانش انباشته شده چند قرن تمدن اسلامی در اروپا و به‌ویژه در آن منطقه، در رشته‌های جغرافیا، تاریخ، نجوم، ریاضیات، دریانوردی، نقشه‌برداری و فن‌آوری‌های جهان‌گشایی به دست مسیحیان اسپانیایی و پرتغالی افتاده است.

فرضیه معتبری که از طریق برخی از تاریخ‌نویسان و دانشمندان ارائه شده، حاکی از این است که حداقل دو قرن قبل از کشف قاره آمریکا به دست کلمبوس، مسلمانان شبه جزیره اسپانیا و قاره آفریقا موفق شدند به قاره آمریکا دست یافته و حتی با اهالی بومی آن سرزمین آمیزش داشته باشند.

لازم به یادآوری است که از سال ۱۴۷۴ میلادی تیم پادشاهان مسیحی کاتولیک، یعنی زن و شوهری موسوم به ایزابلا، از ناحیه سویل و فرناندو از منطقه آراگون شبه جزیره اسپانیا و پرتغال موفق شدند به تدریج، از تضعیف و چنددستگی مسلمانان استفاده کرده، حکومت و سلطه خود را بر آن سرزمین استوار نمایند و بالاخره آخرین حکومت و شهر مسلمانان یعنی گرانادا (غرناطه) را در ۱۴۹۲، یعنی زمانی که کلمبوس دریانوردی خود را به طرف قاره آمریکا شروع کرد، تصرف و فتح کنند. مسلمانان تحت فشار و خفقان شاهان اسپانیا و پرتغال، از آن منطقه رانده شدند. و از آن تاریخ به بعد هیچ‌گاه در ادبیات غرب توجهی به نقش مسلمانان در اکتشاف قاره آمریکا نشده است.

اکتشاف قاره آمریکا به دست اروپایی‌ها با دو روند تاریخی دیگر در دنیای اسلام همراه است: یکی حمله و حکومت مغول‌ها در شرق آسیا که فاجعه بزرگی را برای حکومت‌های مسلمانان در فلات ایران و آسیای مرکزی و سرزمین‌های عربی به وجود می‌آورد و دیگری ظهور مسلمانان ترک و عثمانی‌ها و فتح قسطنطنیه و شکست مسیحیان و کلیسای بیزانتین (ارتدوکس) در شرق است که هم‌زمان با افول حکومت‌های اسلام در شبه جزیره اسپانیا - پرتغال صورت گرفته و منجر به تأسیس امپراتوری عثمانی و گسترش تمدن اسلامی و ترک زبان در شرق مدیترانه و اروپا می‌شود.

زمانی اسپانیا، انگلستان و فرانسه قاره آمریکا را تقسیم کرده و به مستعمرات خود ملحق می‌کنند که امپراتوری عثمانی در غرب با اروپا و در شرق با ایران (سلسله صفوی)، درگیری سیاسی و نظامی داشت. با تضعیف دولت‌های اسلامی در اروپای غربی و ناحیه اقیانوس هند و آفریقا و درگیری‌هایی که امپراتوری‌های عثمانی و صفوی در سرزمین وسیع آسیا - اروپای شرقی دارند، برتری تسلط دریایی به ویژه در اقیانوس‌های اطلس و کبیر (آرام) به دنیای غرب و به ویژه به اسپانیا، پرتغال، انگلستان، فرانسه و هلند انتقال پیدا می‌کند. تماس مسلمانان و دنیای اسلام با قاره آمریکا در اواسط قرن نوزدهم، بسیار ناچیز است.

مهاجرت مسلمانان به قاره آمریکا از اطراف و اکناف دنیا در چند مرحله صورت گرفته است. در اوایل قرن نوزدهم، مسافرت و مهاجرت افراد مسلمان به آمریکا و به ویژه آمریکای شمالی از طریق دعوت، استخدام و بهره‌برداری ویژه آنها در حرفه‌هایی که اروپایی‌ها با آن آشنایی نداشتند، صورت می‌گرفت. مثلاً در سال 1856 میلادی، قشون سواره آمریکای شمالی (ایالت متحده) فرد مسلمان به نام «حاجی علی» را جهت پرورش شتر در ایالت آریزونا و کالیفرنیا استخدام کرده، به آمریکا آورد که سال‌های بعد مقیم شده، در کالیفرنیا زندگی کرد. اما اولین گروه مهاجران مسلمان به آمریکا در سال‌های 1875 تا 1912، یعنی پس از خاتمه جنگ‌های داخلی آمریکا و قبل از آغاز جنگ اول بین‌المللی صورت گرفت. اکثریت این مهاجران را مسیحیان کشورهای سوریه، اردن، فلسطین و لبنان تشکیل می‌دادند که در مدراس میسیون‌های مذهبی در خاورمیانه، درس خوانده و به جهت اقتصادی و مذهبی به قاره آمریکا مهاجرت می‌کردند؛ گرچه در بین این گروه، مسلمانان اهل سنت، شیعه، علوی سوریه‌ای و دروزی متعلق به لبنان مشخص بودند.

مرحله دوم مهاجرت مسلمانان به آمریکا پس از جنگ بین‌المللی اول و سقوط امپراتوری عثمانی صورت می‌گیرد و بیشتر شامل کشورهای است که تحت سلطه عثمانی‌ها اداره می‌شدند. به علت سهمیه‌بندی ملیت‌های مختلف در قانون مهاجرت ایالات متحده که در دهه‌های اوایل قرن بیستم بیشتر شامل اروپایی‌ها می‌شد، عده مهاجران مسلمان به آمریکا هنوز محدود می‌باشد.

دوره سوم مهاجرت مسلمانان به آمریکا، زمانی آغاز می‌شود که در دهه 1930 میلادی، طبق قوانین مهاجرت جدید آمریکا، به مسلمانان مقیم آمریکا اجازه داده می‌شود تا اعضای فامیل و خانواده خود را نیز بتوانند برای مهاجرت به آمریکا دعوت کنند.

مرحله چهارم مهاجرت و اقامت مسلمانان در آمریکا که عده انبوه و قابل توجهی را از دنیای اسلام و به ویژه خاورمیانه تشکیل می‌دهد، از خاتمه جنگ جهانی شروع شده و تا دهه 1960 میلادی ادامه پیدا می‌کند. اکثریت مسلمانانی که در این دوره به آمریکا مهاجرت کرده و یا مقیم می‌شوند، از تجار، دانشجویان، اصناف و حرفه‌های مختلف بوده و انگیزه اصلی آنها، اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و اجتماعی می‌باشد.

با تغییرات جدیدی که در قانون مهاجرت آمریکا در سال 1965 میلادی به وجود آمد، سهمیه‌بندی مهاجرت به آمریکا بر مبنای ملیت و قومیت لغو شده، بر مبنای احتیاج حرفه‌ای و اقتصادی طرح می‌گردد و این فرصت مناسبی را برای مهاجرت مسلمانان به ایالات متحده فراهم می‌سازد.

مرحله پنجم و اخیر مهاجرت مسلمانان به آمریکای شمالی و ایالات متحده، بیشتر با تحولات بین‌المللی، دگرگونی‌های داخلی کشورهای اسلامی و محدودیت‌ها و فرصت‌های ایجاد شده در قاره آمریکا ارتباط دارد. بزرگ‌ترین مهاجرت مسلمانان به آمریکا در این دوره و به ویژه از کشورهای پاکستان، بنگلادش، افغانستان، ایران، اندونزی، مالزی، هند، کشورهای عربی خاورمیانه، فلسطین، ترکیه و آفریقای شمالی صورت می‌گیرد.

این دوره از اواسط دهه 1960 آغاز شده و تا امروز ادامه دارد. جنگ‌های اعراب و اسرائیل در سال‌های 1967 و 1973، جنگ‌های داخلی لبنان در دهه 1970 و اشغال برخی از کشورهای اسلامی به دست قدرت‌های اروپایی، مانند اشغال افغانستان از سوی نیروهای شوروی سابق، تأثیرات فوق‌العاده‌ای در مهاجرت مسلمانان به آمریکا داشته است. حمله اسرائیل به لبنان و فلسطین و اشغال این دو کشور، دو جنگ اخیر در عراق پس از فروپاشی شوروی، انقلاب اسلامی ایران، استقلال جمهوری‌های آسیای مرکزی از یوغ تسلط نظام شوروی، تحولات سیاسی در قاره آفریقا و مغرب و به طور کلی روند و جریان اقتصاد جهانی همراه با توسعه ابزار آلات ارتباطات و حمل و نقل و ترابری و به ویژه آموزش و پرورش دانشگاهی و اشتغال‌های جدید، همه دست به دست هم داده و برخلاف محدودیت‌های حاصل از وقایع 11 سپتامبر 2001 در آمریکا، تعداد مهاجران و مسلمانان مقیم آمریکا را افزایش داده است. مثلاً در اواسط دهه 1970 میلادی و قبل از انقلاب اسلامی ایران، تعداد ایرانیانی که به دلیل مختلف در آمریکا اقامت داشتند، از 70 هزار نفر تجاوز نمی‌کرد که بیش از 50 هزار نفر آنها را دانشجویان تشکیل می‌دادند. در سه دهه‌ای که از انقلاب اسلامی ایران می‌گذرد، تعداد ایرانیان مقیم آمریکا نزدیک به یک میلیون نفر رسیده که اقلیت کوچکی از آنرا یهودیان ایرانی تشکیل می‌دهند.

جامعه شیعیان آمریکا

جامعه شیعیان، پس از اهل تسنن، بزرگ‌ترین گروه مسلمانان در ایالات متحده آمریکا می‌باشد و شیعه اثنی‌عشری، قریب به اتفاق این گروه از مسلمانان را تشکیل می‌دهد. از ده میلیون مسلمان در آمریکا، از جمله مسلمانان سیاه‌پوست بومی آمریکا، نزدیک به دو میلیون نفر از مذهب شیعه هستند. به عبارت دیگر از هر ده نفر مسلمان در ایالات متحده، دو نفر از شیعیان هستند و بزرگ‌ترین گروه مسلمانان شیعه را ایرانی‌ها، که نزدیک به یک میلیون نفر می‌باشند، تشکیل می‌دهند. سایر شیعیان آمریکا از کشورهای عراق، لبنان، افغانستان، عربستان سعودی، پاکستان، هند، آذربایجان، تاجیکستان، ترکمنستان و سوریه بوده و تعداد قابل توجهی نیز از سایر ممالک و سرزمین‌های اسلامی هستند. مهاجرت چند سال اخیر مسلمانان به آمریکا به ویژه از کشورهای پاکستان، عراق، بحرین و سواحل خلیج فارس، بنگلادش، آفریقای شمالی و جنوبی و آسیای مرکزی، جمعیت شیعیان را در آمریکا افزایش داده است.

جامعه شیعیان در آمریکا، به ویژه پس از جنگ جهانی دوم و در دهه‌های 1950 تا 1970 بر اثر افزایش مهاجران ایرانی و لبنانی و عراقی، به ویژه دانشجویان، بخش بسیار مهمی را از جمعیت مسلمانان در ایالات متحده تشکیل می‌داد، اما اهمیت شیعیان از جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و توجه فوق‌العاده مردم و افکار عمومی به بیداری مسلمانان، گسترش پیدا کرد. جامعه شیعیان در دهه‌های 1960 و 1970 در آمریکا، فعال‌ترین و مهم‌ترین گروه سیاسی را تشکیل می‌داد. مثلاً انجمن دانشجویان مسلمان که تحت نظر و رهبری ایرانیان مقیم آمریکا و کانادا اداره شده و فعالیت می‌کرد، نقش بسیار بزرگی در بسیج مسلمانان و آگاهی افکار عمومی آمریکا در دوران انقلاب اسلامی داشت.

اسلام و جامعه سیاه‌پوستان آمریکا

جامعه سیاه‌پوستان آمریکا یا آنچه در دهه‌های اخیر به نام جامعه آمریکایی‌های سیاه آفریقایی النسل نامیده می‌شوند، حساسیت فوق‌العاده‌ای به اسلام و مسلمانان پیدا کرده‌اند.

در آغاز مهاجرت اروپایی‌ها به قاره آمریکا و توسعه تجارت بردگی و برده‌فروشی در ایالت متحده، عده قابل توجهی از بردگان فرستاده شده از آفریقا به آمریکا، مسلمان بودند.

اما از آنجا که مستعمرات انگلیس در آمریکا عموماً مسیحی بودند، سیاه‌پوستان این سرزمین، مذاهب مختلف مسیحیت را قبول کرده و آثار مسلمانان سیاه‌پوست در آمریکا، تا اواخر قرن بیستم چندان ظاهر و مشهود نبود. با این وجود، اسم و رسم برخی از مسلمانان سیاه‌پوست اولیه را در کتب‌ها و داستان‌های مربوط به دوره بردگی در آمریکا می‌توان ملاحظه کرد؛ از جمله در نوشته «الکس هیل» و داستان و رمان او به نام ریشه‌ها. خاطرات برده سیاه‌پوست مسلمان به نام محمد بیلالی به زبان عربی که در دهه 1720 میلادی؛ از آفریقای غربی به آمریکا مهاجرت کرده؛ در کتابخانه دانشگاه جورجیا در جنوب ایالات متحده هنوز محفوظ است.

در دهه‌های اولیه قرن بیستم که نهضت اجتماعی و مدنی سیاه‌پوستان آمریکا، جهت حصول حقوق و آزادی‌های فردی و کشوری در حال رشد و نمو بود، یک سیاه‌پوست از شهر دیترویت در ایالت میشیگان که مرکز صنایع اتومبیل‌سازی می‌باشد به اسلام گرایش پیدا کرده و گروه و سازمانی را به نام «ملت یا گروه اسلام» تشکیل می‌دهد. اسم این فرد در اصل «الیچاق پول» بود که بعداً به «الیچاق محمد» تغییر یافت. سیاه‌پوست معروف انقلابی آمریکا به نام «مالکوم ایکس» که در دهه 1960 فعالیت داشت و دیگر رهبر سیاه‌پوستان این مکتب که در حال کنونی فعال است، «لوئیز فراخان» است که درحقیقت، در کنار الیچاق محمد پرورش یافت. برخی از باورهای این مکتب، با آیین و روش و اعتقادات مسلمانان سنتی، مغایرت دارد.

نهضت مسلمانان «ملت یا گروه اسلام» به رهبری الیچاق محمد، در حقیقت هم تحت تأثیر فرقه‌های مختلف مسیحیت در آمریکا قرار گرفته و از این جهت، خود را یک نوع گروه و ملتی می‌دانست که می‌خواهد آزادی‌های گم شده خود را در جامعه آمریکا باز یابد و از طرف دیگر هم گرایش به اسلام، نوعی مقاومت در مقابل تهاجم فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نژادی سفیدپوستان آمریکا علیه سیاه‌پوستان محسوب می‌شد. ملت یا گروه اسلام الیچاق محمد، کوشش داشت این هویت سیاه‌پوستان را زیر چتر اسلام بیابد. مالکوم ایکس در سال 1964 از گروه الیچاق محمد جدا شد و گروه جدیدی به نام «مسجد مسلمان» که با سازمان «وحدت آمریکایی‌های آفریقای» رابطه و همکاری داشت، تشکیل داد. طبق خاطرات مالکوم ایکس، او در زیارت حج در مکه معظمه که بسیار تحت تأثیر آن قرار گرفته بود، شرمسار بود؛ زیرا به زبان عربی که زبان دنیای اسلام است، آشنایی نداشت.

الکوم ایکس در سال 1965 در یک جلسه سخنرانی در شهر نیویورک ترور و کشته شد.

پس از درگذشت الیچاق محمد در سال 1975 میلادی، پسر او «والاس محمد» فعالیت پدر را ادامه داد، اما در بسیج سیاه‌پوستان چندان موفق نشد و یکی از پیروان پدر او، لوئیز فراخان، این مأموریت را از دهه 1980 تا امروز به دست گرفته است. فراخان بیش از سایر رهبران سیاه‌پوست آمریکا با گروه‌های دیگر مسلمانان در آمریکا نزدیک شده آمیزش پیدا کرد و در دهه 1990 و اوایل قرن بیست و یکم دو تظاهرات یک میلیون نفری جهت بسیج سیاه‌پوستان، برای رهایی از یوغ ظلم و ستم نظام جهانی سفیدپوستان و هم‌فکران آنان، در واشنگتن به راه انداخت. فراخان به علت انتقاداتی که از رژیم صهیونیستی کرده است، مورد غضب و خشم آنان می‌باشد و اختلاف او و هواداران و پیروانش با یهودی‌های آمریکا، همیشه آشکار بوده است.

نفوذ اسلام در بین سیاه‌پوستان آمریکا، فراسوی گروه‌های الیچاق محمد، مالکوم ایکس و لوئیز فراخان بوده است. بسیاری از مسلمانان سیاه‌پوست بومی آمریکا از اهل سنت و برخی نیز از مذاهب دیگر اسلامی از جمله شیعیان می‌باشند. نفوذ اسلام در بین سیاه‌پوستان آمریکا در چند دهه اخیر، از همه ادیان و مذاهب دیگر بیشتر بوده است. هویت اسلامی سیاه‌پوستان را به خوبی می‌توان در نام و رسم بسیاری از شخصیت‌های حرفه‌ای، ورزشی و بازرگانی ملاحظه کرد. امروز فرقه و دسته و گروه‌های انشعابی مختلفی از سیاه‌پوستان مسلمان آمریکا وجود دارند که اغلب کوچک بوده و معدودی از «ملت گروه اسلامی» می‌باشند که در سطح مذهبی و مدنی فعالیت دارند.

میزان گرایش به اسلام در آمریکا، در طول سال 2005، حدود بیست‌هزار نفر تخمین زده شده که از این تعداد، 63 درصد آمریکایی‌های آفریقای تبار، 27 درصد سفیدپوست و 9 درصد را لاتین تبارها تشکیل می‌دهند.

ماهنامه موعود شماره 77

پی‌نوشت:

* برگرفته از: ماهنامه اخبار شیعیان، شماره 13

بستن پنجره